

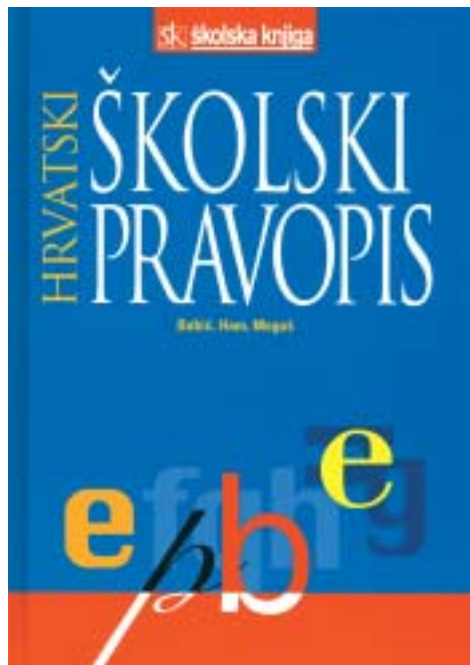
USPJEŠAN UDŽBENIK I UJEDNO
NOVOST MEĐU PRAVOPISNIM
IZDANJIMA

Stjepan Babić, Sanda Ham, Milan Moguš,
Hrvatski školski pravopis, Zagreb, Školska
knjiga, 2005, 164 str.

Možemo žaliti što se knjiga koju imamo pred sobom nije pojavila znatno prije, jer je u rijetko kojoj zemlji u posljednjih stotinjak godina bilo toliko pravopisnih promjena kao u Hrvatskoj, što se sve moralo odraziti i na školsku nastavu hrvatskoga jezika. Odgovarajućih knjiga, odnosno udžbenika, uvijek je nedostajalo u Hrvatskoj, bilo je doduše mnogo raznih pravopisnih izdanja za cijelo društvo, ali ne i školskih.

Novi Hrvatski školski pravopis u skladu je sa svojim imenom i uistinu je hrvatski, jer ne prihvaća sva nametanja Brozovu hrvatskomu fonološkom pravopisu iz 1892. koja su se događala u prošleme stoljeću za vrijeme dviju jugoslavenskih država. Sam Školski pravopis usuglašen je s normama Hrvatskoga pravopisa Babić–Finka–Moguš. To je pravopis koji je namijenjen učenicima, nastavnicima i šire, jasan je i jezgrovit, prilagođen onima koji se jezičnom problematikom i općenito radom na tekstu ne bave profesionalno, a omogućuje im bržu i dobru pravopisnu naobrazbu, pa ga kao takva zaista možemo pozdraviti i valja očekivati više njegovih izdanja.

Knjigu očito treba pohvaliti, i rad njezinih autora i samu koncepciju barem u glavnim crtama, a osobito treba istaknuti izvrstan i nadmoćno napisan predgovor Radoslava Katičića koji nadasve izdvaja oblikovanje pravila: „U njima je [...] izvrsno pogođen omjer teoretske egzaktnosti i pragmatične opuštenosti. Prikaz sustava pravopisnih pravila apstraktno je i precizno zasnovan.” (str. 7.)

Školskomu pravopisu, kako je već rečeno, valja očekivati više izdanja, a sigurno je da će se autori truditi da svako izdanje dotjeraju. Tako ću, uz već izrečenu općenitu pohvalu, dodati nekoliko zapažanja koja će možda biti korisna autorima.

Već se iz Katičićeva Predgovora vidi kako je problem rastavljenoga i sastavljenoga pisanja nekih priloga, prijedloga i veznika važan ne samo u hrvatskome, nego i u drugim jezicima, te drži da treba dobro izvagati i naći dobru granicu prihvatljivu mnogima. I učeniku i drugima može biti pravi problem kada pisati *na daleko*, a kada *nadaleko*, i slično. Zato bi tekstove u paragrafima 60.–70. (str. 51.–52.) i drugdje bilo dobro opširnije obraditi i s više primjera, iako se ukazuje na značenjsku različitost.

U knjizi gdje se govori o gubljenju zupornika gotovo je uopćeno čuvanje zubnih suglasnika (*t*, *d*) ispred *e*, *č*, *ć*, (paragraf 28. 3., str. 31.) u imenicama s nepostojanim *a* u završetku na *-dac*, *-dak*, *-tac*, *-tak*, *-tka*, onda

kada se taj završetak nalazi iza otvornika, a ukoliko se ispred završetka *-tak* nađe zapornik, tada se *t* gubi. Kod ispadanja zubnikâ valjalo je nekako istaknuti da je tu riječ samo o pravopisnoj činjenici, jer se zatim imenice *otac*, *sudac* i *svetac* navode kao iznimke.

U Hrvatskome školskom pravopisu originalno je i dobrim dijelom za širu kroatistiku upotrijebljeno i novo nazivlje kako bi se izbjegli nesporazumi s obzirom na nazivlje koje se primjenjuje u drugim knjigama, s čime se možemo složiti. Nekim pojednostima u Rječniku nazivlja (str. 75.–77.) valja možda pridružiti i niz dodatnih komentara: tu su upotrijebljeni i hrvatski i međunarodni nazivi gotovo u cijelome rječniku, primjerice, uz *diftong* stoji „v. dvoglasnik”, a uz *dometak* nalazi se nakon objašnjenja naziva i „Međunarodni je naziv **sufiks**.” Tu bi također trebalo protumačiti i riječi: *zanaglasnica* (str. 50.), *naglasnica* i *prednaglasnica* (str. 61.), koje se inače pojavljuju u tekstu, a valja pozdraviti i upotrebu nekih starijih hrvatskih riječi.

Treba napomenuti da su međunarodni nazivi u Hrvatskom školskom pravopisu dani s jednim od eventualno više mogućih naziva, ali za one koji su zahtjevniji i imaju veće potrebe što se tiče stručne literature (nastavnici i drugi), poželjno je navesti i bar najvažnije ostale. Tako se u rječniku uz *zatvornik* nalazi i *eksploziv*, a izostavljen je češći međunarodni izraz *okluziv*.

U vezi sa samim *zatvornikom* postoji još niz poteškoća. U samome je novom Školskom pravopisu doneseno novo pravopisno-glasovno nazivlje, drukčije od onoga koje se do sada primjenjivalo u pravopisu Babić–Finka–Moguševu i u kroatističkim radovima koji su se slagali s njima. U njihovim starijim rječničkim izdanjima i drugdje nalazi se naziv *zatvornik* sa značenjem koje danas ima naziv *zapornik*: suprotan je *otvorniku* ili *vokalu*, što znači da *zapornik* podrazumijeva: *šumnike* (tj. *zatvornike* ili

eksplozive, *tjesnačnike* ili *frikative* i *slivenike* ili *afrikate*) i *zvonačnike* ili *sonante*. Tako u Rječniku hrvatskoga jezika u izdanju Leksikografskog zavoda i Školske knjige 2000. pod *zapornik* nalazi se objašnjenje *okluziv* i navedeni su glasovi koji se u Školskom pravopisu zovu *zatvornici* ili *eksplozivi*, a pod *zatvornik* nalazi se tumačenje koje odgovara sadašnjemu *zaporniku*, uz dodano tumačenje „suglasnik”. Međutim, ta su dva naziva (suglasnik i zapornik) u Rječniku nazivlja potpuno odvojeni, oni se značenjski razlikuju, te ih i treba posebno protumačiti, kao što je u rječniku i učinjeno. Čini mi se da je sadašnje rješenje u Školskome pravopisu nesumnjivo bolje, te da je trebalo dodatno na bilo koji način navesti kakvo objašnjenje kako bi se izbjegli nesporazumi i nerazumijevanje.

Dobro je što se obnavlja *je* u takozvanome pokrivenome *rje*, a dobrim rješenjem držim i što se na dnu skoro svake stranice kroz cijelu knjigu, ispod crte, grafički, a time i značenjski, izdvaja poneko kratko, sažeto i pojednostavljeno pravilo, kojim se ističe ono što je bitno na toj stranici: time se omogućuje učenicima i drugima bolje i olakšano snalaženje u tekstu, a autorima, kao što su i sami naveli obrazlažući smanjenu uporabu broja riječi u rječniku (str. 81.), pogoduje smanjenje nabiranja pojedinih primjera iste klasifikacijske kategorije.

I na koncu, u rječniku ima (zbog velikih slova) niz imena raznih otoka uz koje stoji tumačenje (zem., država). Nisam provjeravala jesu li to baš sve nekakve države, ali otok Man (str. 127.) posve sigurno postoji kao dio Velike Britanije u Irskome moru.

U svakom slučaju Hrvatski školski pravopis predstavlja velik i bitan dobitak u svakom pogledu – olakšava jezičnu nastavu u školama, unaprjeđuje opće pravopisno stanje u hrvatskome društvu i bitno pridonosi široj hrvatskoj kulturi.

Nada Radović